

Oponentský posudek na diplomovou práci:

Poměrný volební systém v ČR a jeho kritika (Tomáš Bartůněk)

Předložená diplomová práce má 44 stran vlastního textu (které však vzhledem k hustší sazbě přesahují stanovený minimální limit 50 normostran) a 34 poznámek pod čarou. Skládá se ze šesti kapitol, které se dále člení do podkapitol. V úvodu je stručně představeno téma práce a její struktura, následuje obecná charakteristika poměrného volebního systému a jeho základních proměnných (kap. 1), přehled parametrů (poměrných) volebních systémů používaných ve volbách v České republice (kap. 2), stručné shrnutí pokusů o reformu volebního systému do Poslanecké sněmovny, doplněné o popis „kauzy“ volebních obvodů vytvořených pro volby do Zastupitelstva hlavního města Prahy (kap. 3), přehled vybraných kritizovaných aspektů volebních systémů, kterými jsou nepřehledný systém komunálních voleb, uzavírací klauzule, preferenční hlasy, volební obvody a neproporcionalita (kap. 4) a závěr.

Práce má dobrou formální úroveň a hodnotím ji kladně i po jazykové stránce, vzdor občasným překlepům. Určité nedostatky však vidím ve způsobu práce s odkazy. Na řadě míst se v práci objevují fakta, která nepatří k notoriétám (srov. např. údaje o výši uzavírací klauzule v různých evropských zemích – str. 9 a 35–36 – nebo výklad o gerrymanderingu na str. 13), chybí však odkaz na zdroj. Na několika místech dokonce konkrétní odkaz chybí i u textu, který je přímo označen jako citace (někdy i přímá, v uvozovkách): viz např. parafrázi názorů Arenda Lijpharta na str. 8–9 či citace ze stenozáznamu na str. 25. S těmito prohršky souvisí také určitá pochybnost o seznamu použité literatury: obsahuje sice řadu základních českých titulů k problematice voleb, nejsem si ale jistý, zda je autor při psaní své práce doopravdy využil. Vyjádřeno číselně: 10 z celkem 23 uvedených knižních položek autor v práci nikde necituje (což se shodou okolností týká i obou cizojazyčných titulů). Skutečnost, že použitá literatura je – až na jedinou výjimku – výhradně politologická, nikoliv právní, nechávám stranou; připouštím argument, že jde o diplomovou práci zpracovanou na katedře politologie a sociologie, byť i ta patří k Právnické fakultě.

Z hlediska způsobu zpracování má práce výrazně popisný a – přiznaně – kompilační charakter, na původní poznatky nebo vlastní hodnocení a závěry autora lze narazit jen výjimečně. V některých případech to vede až k určité nejasnosti. Tak například když je v první kapitole citována řada různých definic poměrného systému, které se vzájemně výrazně liší (srov. velmi volný přístup G. Sartoriho, kterému stačí dvoumandátové volební obvody, s rigidní definicí Oxfordského slovníku světové politiky), bylo by patřičné, aby autor tyto rozdíly nějak reflektoval a dal najevo, ke které z nich se přiklání, resp. z jaké definice ústředního tématu své práce bude na dalších stránkách vycházet. Určitý problém přináší také zvolená struktura, která občas vede k tomu, že je čtenář nucen si o stejném problému přečíst dvakrát. Příkladem jsou volební formule ve volbách do Poslanecké sněmovny a tzv. modifikovaný d'Hondtův dělitel, který je vysvětlen na str. 18 (v rámci popisu volebního systému do PS) a znovu na str. 23 (u výkladu volební reformy), či problémy spojené s panašováním (str. 20 a 32). Vhodnější by bývalo patrně členění po jednotlivých typech voleb (orgánech): na jednom místě by pak bylo možné podat vzájemně provázaný a ucelený výklad historického vývoje i současného stavu, upozornit na problémy, které se vyskytly, a případně i navrhnout řešení.

O vlastním obsahu práce lze konstatovat, že neobsahuje žádné závažnější chyby, což hodnotím pozitivně. Mám jen drobné připomínky: například si nejsem si jist, zda skutečně existuje svébytná „relativní“ metoda největších zbytků (str. 11), která nápadně připomíná metodu nejvyšších průměrů, jejíž popis navazuje vzápětí. Dále lze sice souhlasit s tím, že má Poslanecká sněmovna z různých důvodů výsadní postavení, silná pozice při schvalování ústavních zákonů (str. 17) však mezi ně nepatří, protože

právě v tomto případě se jí Senát svou ústavní pozicí přinejmenším vyrovná. Za obtížně hájitelné také považuji tvrzení uvedené na str. 42, podle něhož „systém voleb do Poslanecké sněmovny se od roku 1996 měnil jen v detailech a i jeho výstupy byly podobné.“ Tyto připomínky však považuji za spíše okrajové a na tomto místě je uvádím jen pro úplnost.

V diskusi při ústní obhajobě bych se doporučoval zaměřit na následující otázky:

1. Autor v práci oprávněně kritizuje způsob, jakým volební systém v komunálních volbách nakládá s preferenčními hlasy pro jednotlivé kandidáty, resp. jak se jejich skutečný dopad liší od očekávání voličů. Jako řešení navrhuje „vytvoření dvou systémů pravidel“: v malých městech a obcích by se hlasovalo „primárně pro kandidáty“, zatímco ve větších městech by byl zaveden systém vázaných kandidátních listin. Tato úvaha je zajímavá, v práci však chybí představa o přesných parametrech obou systémů, kterou by bylo možné v rámci ústní obhajoby doplnit.
2. Mezi problematickými aspekty komunálních voleb se práce věnuje také vytváření volebních obvodů ve volbách do zastupitelstev obcí. Doporučoval by v této oblasti autor nějakou změnu právní úpravy?
3. Na str. 17 je uvedeno, že Ústava v čl. 18 nepracuje s označením „poměrný volební systém“, nýbrž s formulací „zásady poměrného zastoupení“, což podle autora „není to samé“. Má tedy tato formulační odlišnost nějaký vliv na ústavní limity právní úpravy volebního systému v běžném volebním zákonodárství?

Na celkové hodnocení práce má vliv její omezená originalita a vlastní přínos, v menší míře i popsané formální nedostatky; na druhé straně však nelze přehlédnout, že neobsahuje žádné závažné chyby. Z těchto důvodů ji **doporučuji k obhajobě** a – v závislosti na jejím průběhu – navrhuji hodnotit stupněm **velmi dobře** nebo **dobře**.

V Praze dne 17. ledna 2012

JUDr. PhDr. Marek Antoš, Ph.D.